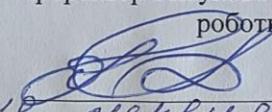

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Економічний факультет

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
роботи та розвитку

С.М. Кваша
«18» червня 2021 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні вченої ради
економічного факультету

Протокол № _____ від _____ 2021 р.
Декан економічного факультету

А.Д. Діброва

на засіданні кафедри організації
підприємництва та біржової діяльності
Протокол № 20 від 1.06.2021 р.

Завідувач кафедри
М.М. Ільчук
«01» червня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**РИНОК КАПІТАЛУ ТА ОРГАНІЗОВАНІ
ТОВАРНІ РИНКИ**

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)

Галузь знань – 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність – 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Освітньо-наукова програма «Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність»

Гарант ОНП: Ільчук М.М.

Розробники: професор, к.е.н., професор Солодкий М.О.

Київ – 2021 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Ринок капіталу та організовані товарні ринки

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Галузь знань	07 Управління та адміністрування (шифр і назва)	
Спеціальність	076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність (шифр і назва)	
Освітня програма	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	
Освітній ступінь	Доктор філософії	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	_____150_____	
Кількість кредитів ECTS	_____5_____	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної, вечірньої та заочної форм навчання		
	Денна, вечірня форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	_____1_____	_____1_____
Семестр	_____2_____	_____2_____
Лекційні заняття	_____20_____ год.	_____20_____ год.
Практичні, семінарські заняття	_____30_____ год.	_____30_____ год.
Самостійна робота	_____100_____ год.	_____100_____ год.
Кількість тижневих годин для денної, вечірньої форми навчання: аудиторних	_____4_____ год.	

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни *«Ринок капіталу та організовані товарні ринки»* є формування у аспірантів знань умов і факторів становлення та механізмів функціонування ринку капіталу та організованих товарних ринків.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Ринок капіталу та організовані товарні ринки» є:

- виявлення системної сутності економічної глобалізації;
- визначення глибини впливу глобальних трансформацій на світові біржові процеси;
- ідентифікація основних параметрів глобального розвитку ринку капіталу та організованих товарних ринків;
- визначення сучасних ринкових та інституціональних методик біржової діяльності;
- аналіз особливостей формування національних і міжнародних стратегій розвитку ринку капіталу та організованих товарних ринків.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі повинні:

знати:

- природу, передумови та фактори становлення глобального ринку капіталу;
- тенденції глобалізації економічного розвитку організованих товарних ринків;
- закономірності глобальної корпоратизації бізнесу та генезис глобальної економічної інтеграції;
- характер, форми, моделі та конкурентні переваги регіональної економічної інтеграції в глобальних умовах розвитку біржової діяльності;
- динаміку процесів інституціоналізації глобального економічного розвитку біржової торгівлі;
- форми та механізми електронної біржової торгівлі;
- напрями інтеграції України в глобальний економічний простір ринку капіталу та організованих товарних ринків;

вміти:

- надавати характеристику сутності чинників глобалізації, форм прояву глобалізації; формулювати особливості глобальної біржової діяльності;
- аналізувати ключові глобальні проблеми економічного розвитку ринку капіталу та організованих товарних ринків за допомогою цивілізаційного виміру глобальних економічних процесів;
- розробляти стратегічні заходи для забезпечення міжнародної конкурентоспроможності сільськогосподарських товарів, послуг, підприємств агробізнесу на біржовому товарному ринку;
- виявляти та оцінювати проблеми розвитку міжнародного ринку капіталу та організованих товарних ринків;

- усвідомлювати дію та наслідки конкурентних механізмів глобального ринку капіталу та організованих товарних ринків;
- визначати інноваційні підходи до формування сучасної міжнародної біржової електронної торгівлі;
- розробляти біржові торгові стратегії та хеджові стратегії з використанням біржових інструментів та інноваційних методик.

Набуття компетентностей:

-загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність генерувати нові науково-теоретичні та практично спрямовані ідеї (креативність).

ЗК4. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК5. Здатність розробляти та управляти проектами.

-фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

СК2. Здатність ідентифікувати, формулювати та вирішувати актуальні наукові та прикладні проблеми у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

СК3. Здатність планувати, організовувати, проводити спеціальні наукові дослідження та впроваджувати їх результати.

СК4. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми та приймати науково обґрунтовані рішення в професійній діяльності.

СК 5. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність та викладати фахові дисципліни зі спеціальності „Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”.

СК6. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, глибоке розуміння англомовних наукових текстів за напрямом досліджень.

СК7. Здатність ідентифікувати вплив інтеграційних процесів на реалізацію аграрної політики, визначати перспективні напрями розвитку агробізнесу, оцінюючи умови, проблеми та переваги, визначати їх вплив на практику підприємницької, торговельної та біржової діяльності

програмні результати навчання:

ПРН1. Демонструвати системність наукового світогляду, здійснювати критичний аналіз, оцінку і синтез нових ідей.

ПРН2. Вміти здійснювати теоретичні і прикладні дослідження у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності з використанням сучасних методів і технологій.

ПРН3. Приймати соціально відповідальні рішення, забезпечувати лідерство та автономність у їх реалізації в професійній діяльності.

ПРН4. Ініціювати інноваційні проекти, організувати та координувати підготовку проектних пропозицій щодо фінансування та реєстрації наукових розробок.

ПРН8. Виконувати наукові дослідження за обраним напрямом, обґрунтовувати і презентувати їх результати

ПРН9. Викладати фахові дисципліни зі спеціальності „Підприємництво, торгівля та біржова діяльність” з використанням сучасних технологій навчання.

ПРН10. Глибоко розуміти теоретичні та методологічні аспекти підприємництва, торгівлі та біржової діяльності та застосовувати їх в практичній діяльності суб'єктів агробізнесу задля підвищення ефективності виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції.

3. Програма та структура навчальної дисципліни

Тема 1. Вплив глобалізації на формування біржової торгівлі. Передумови виникнення біржової торгівлі. Еволюція ринку капіталу. Вплив глобалізації на формування ринку капіталу. Ознаки та чинники глобалізації. Показники та форми прояву глобалізації. Основні тенденції глобалізації. Етапи розвитку глобалізації. Позитивні наслідки сучасної глобалізації. Негативні наслідки глобалізації економіки. Джерела конкурентоспроможності в глобальній економіці. Глобалізм і національна економіка. Економічна сутність та роль біржової діяльності в умовах глобалізації.

Тема 2. Становлення міжнародного біржового ринку. Світовий біржовий ринок у системі міжнародних економічних відносин. Особливості функціонування сучасних глобальних біржових ринків. Трансформаційні зміни міжнародної біржової торгівлі. Фінансіалізація біржових інструментів. Біржові товари та їх характеристика. Теорії світової біржової торгівлі. Міжнародна біржова торгівлі строковими інструментами. Сучасні тенденції розвитку світової біржової торгівлі. Регулювання біржової торгівлі та моделі регулювання. Трансферт інвестиційного капіталу на міжнародних біржових ринках. Міжнародні біржі. Види специфікацій біржових угод на товарні активи. Міжнародні брокерські контори.

Тема 3. Організація і регулювання ринку капіталу в Україні. Економічна сутність «ринку капіталу». Інституційне забезпечення діяльності фондових бірж. Законодавче регулювання ринку капіталу в Україні. Основні законодавчі акти. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». Роль і функції НКЦПФР. Вимоги до організаторів торгівлі. Державне регулювання ринку капіталу. Саморегулювання на ринку капіталу. Асоціації та їх участь в удосконаленні законодавчої бази.

Тема 4. Теоретичні засади функціонування організованих товарних ринків в Україні. Поняття «організованого ринку». Організовані товарні ринки та їх види. Особливості біржової торгівлі на ринку с.г. продукції. Біржова торгівлі лісоматеріалами. Біржові енергоресурси та види біржових угод на енергоресурси. Організовані ринки металів. Основні вітчизняні товарні біржові майданчики. Товарні біржі в Україні. Регулювання організованих товарних ринків з боку НКЦПФР: трансформаційні зміни.

Тема 5. Організаційна структура біржі. Біржа як елемент ринкової економіки. Функціональна характеристика біржі. Види бірж. Універсалізація біржових структур. Товарна біржа та особливості біржової торгівлі товарними активами. Фондова біржа в умовах трансферту світового інвестиційного капіталу. Організаційна структура міжнародної біржі. Основні структурні елементи біржі. Біржовий менеджмент. Торгівля акціями біржі в умовах залучення капіталу. Біржовий арбітраж. Біржові поглинання і

біржова консолідація.

Тема 6. Види учасників біржової торгівлі. Професійні учасники біржової торгівлі. Організатори торгівлі. Біржові посередники. Брокери та їх види. Дилери на біржовому ринку. Компанії з управління активами. Клірингові палати. Біржі та біржові електронні платформи. Державні інститути регулювання біржового ринку. Саморегулятивні організації. Емітенти. Інвестори. Види інвесторів. Хеджери та їх види. Інвестиційні фонди. Пенсійні фонди. Хедж-фонди. Непрофесійні учасники біржового ринку та їх види.

Тема 7. Технології торгівлі та клірингових розрахунків. Організація біржових операцій на міжнародних та вітчизняних біржах. Види біржових технологій. Історія перших технологій біржової торгівлі. Правила біржової торгівлі. Залова біржова торгівлі. Аукціони на біржі та їх види. Простий біржовий аукціон. Маклер та його функції. Історія електронної біржової торгівлі. Перші електронні біржі в світі. Подвійний голосовий аукціон. Технологія укладання і виконання біржових угод. Практика біржової торгівлі на міжнародних електронних майданчиках. Інтернет-трейдинг. Он-лайн брокеридж. Удосконалення біржової електронної торгівлі. Поняття біржового клірингу. Розрахунково-клірингові палати. Види клірингу. Маржа та її види. Початкова маржа. Підтримуюча маржа. Варіаційна маржа. Нетто- та бруто- принципи нарахування маржі. Офф-сетингові трансакції.

Тема 8. Методичні підходи до формування торгових стратегій біржовими ф'ючерсами та опціонами. Методика біржової торгівлі на міжнародних і вітчизняних біржах. Особливості інвестицій на біржових майданчиках. Спекуляція та її види. Інвестори та їх роль у трансферті інвестиційного капіталу. Розробка інвестиційних стратегій біржової торгівлі. Інноваційні технології міжнародної біржової торгівлі. Проектування торгових стратегій. Ф'ючерси та їх види. Опціони та їх види.

Тема 9. Моделювання спекулятивних стратегій торгівлі. Біржові стратегії на різних періодах. Короткострокові стратегії біржової торгівлі. Скальпінг. Середньострокові біржові стратегії. Дей-трейдинг. Довгострокові біржові стратегії. Позиційна торгівля. Робо-трейдинг. Перспективи алгоритмічної торгівлі. Моделювання торгової стратегії. Етапи розробки торгових стратегій. Підбір біржових інструментів. Формування інвестиційного портфелю. Визначення ефективності біржових інвестицій. Оцінка результатів торгових стратегій.

Тема 10. Хеджування цінкових ризиків. Стратегії хеджування. Поняття ризиків. Види ризиків на біржовому ринку. Фінансові ризики та їх класифікація. Ринкові ризики. Цінові ризики, як різновид ринкових ризиків. Управління ризиками. Ризикологія. Особливості використання ризик-

менеджменту у біржовій торгівлі. Біржові інструменти в управлінні ціновими ризиками. Поняття хеджування. Види хеджування. Довге хеджування та його моделі. Коротке хеджування та особливості його використання. Базис. Базисні ризики. Хеджування ф'ючерсами. Хеджування опціонами. Розробка хеджових стратегій з використанням біржових інструментів провідних міжнародних товарних і фондових бірж.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна, вечірня форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п/с	л	інд	с.р.		л	п/с	л	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Т.1. Вплив глобалізації на формування біржової торгівлі.	14	2	2	-	-	10	14	2	2	-	-	10
Т.2. Становлення міжнародного біржового ринку	16	2	4	-	-	10	16	2	4	-	-	10
Т.3. Організація і регулювання ринку капіталу в Україні.	16	2	4	-	-	10	16	2	4	-	-	10
Т.4. Теоретичні засади функціонування організованих товарних ринків в Україні.	14	2	2	-	-	10	14	2	2	-	-	10
Т.5. Організаційна структура біржі.	14	2	2	-	-	10	14	2	-	-	-	10
Т.6. Види учасників біржової торгівлі.	14	2	2	-	-	10	14	2	2	-	-	10
Т.7. Технології торгівлі та клірингових розрахунків.	16	2	4	-	-	10	16	2	4	-	-	10
Т.8. Методичні підходи до формування торгових стратегій біржовими ф'ючерсами та опціонами.	14	2	2	-	-	10	14	1	-	-	-	12
Т.9. Моделювання спекулятивних стратегій торгівлі.	14	2	4	-	-	10	14	1	2	-	-	12
Т.10. Хеджування цінних ризиків. Стратегії хеджування	14	2	4	-	-	10	14	1	2	-	-	12
Усього годин	150	20	30	-	-	100	150	20	30	-	-	100

4. Теми семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість год.
1	Вплив глобалізації на формування біржової торгівлі.	2
3	Організація і регулювання ринку капіталу в Україні.	4
4	Теоретичні засади функціонування організованих товарних ринків в Україні.	2
5	Організаційна структура біржі.	2
	Разом	10

5. Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість год.
2	Становлення міжнародного біржового ринку	4
6	Види учасників біржової торгівлі.	2
7	Технології торгівлі та клірингових розрахунків.	2
8	Методичні підходи до формування торгових стратегій біржовими ф'ючерсами та опціонами.	4
9	Моделювання спекулятивних стратегій торгівлі.	4
10	Хеджування цінкових ризиків. Стратегії хеджування.	4
	Разом	20

6. Теми лабораторних занять

Не передбачено навчальним планом

7. Контрольні запитання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань здобувачів

1. Етапи виникнення біржової торгівлі.
2. Еволюція розвитку біржової торгівлі товарними активами.
3. Еволюція розвитку біржової торгівлі фінансовими активами.
4. Вплив глобалізації на розвиток міжнародного біржового ринку.
5. Позитивні та негативні форми прояву глобалізації.
6. Основні тенденції глобалізації.
7. Етапи розвитку глобалізації.

8. Конкуентоспроможність на біржовому ринку.
9. Формування біржових цін.
10. Ціна рівноваги.
11. Світова біржова ціна та її вплив на національні внутрішні ринки активів і фінансових інструментів.
12. Економічна сутність та роль біржової діяльності в умовах глобалізації.
13. Особливості функціонування сучасних глобальних біржових ринків.
14. Поняття «фінансіалізація» на біржовому ринку.
15. Види біржових активів.
16. Теорії світової біржової торгівлі.
17. Міжнародна біржова торгівлі строковими інструментами.
18. Дослідження тенденцій розвитку світової біржової торгівлі.
19. Моделі регулювання біржової торгівлі у світі.
20. Економічна сутність «ринку капіталу».
21. Інституційне забезпечення діяльності бірж.
22. Законодавче регулювання ринків капіталу в Україні.
23. Роль і функції НКЦПФР.
24. Вимоги до організаторів торгівлі.
25. Державне регулювання ринку капіталу.
26. Саморегулювання на ринку капіталу.
27. Поняття «організованого ринку».
28. Особливості біржової торгівлі на ринку с.г. продукції.
29. Основні міжнародні товарні біржові майданчики.
30. Види специфікацій біржових угод на товарні активи.
31. Особливості діяльності товарних бірж в Україні.
32. Біржа як елемент ринкової економіки.
33. Функціональна характеристика біржі.
34. Класифікація бірж.
35. Фондова біржа в умовах трансферту світового інвестиційного капіталу.
36. Організаційна структура біржі.
37. Біржовий менеджмент.
38. Біржова консолідація.
39. Професійні учасники біржової торгівлі та їх види.
40. Біржові посередники.
41. Брокери та їх види.
42. Клірингові палати.
43. Інвестори. Види інвесторів.
44. Хеджери та їх види.
45. Інвестиційні фонди.
46. Непрофесійні учасники біржового ринку та їх види.
47. Організація біржових операцій на міжнародних та вітчизняних біржах.
48. Види біржових технологій.
49. Правила біржової торгівлі.
50. Аукціони на біржі та їх види.
51. Маклер та його функції.

52. Історія електронної біржової торгівлі.
53. Перші електронні біржі в світі.
54. Подвійний голосовий аукціон.
55. Інтернет-трейдинг.
56. Он-лайн брокеридж.
57. Удосконалення біржової електронної торгівлі.
58. Поняття біржового клірингу.
59. Маржа та її види.
60. Методика біржової торгівлі на міжнародних і вітчизняних біржах.
61. Спекуляція та її види.
62. Інвестори та їх роль у трансферті інвестиційного капіталу.
63. Короткострокові стратегії біржової торгівлі. Скальпінг.
64. Середньострокові біржові стратегії. Дей-трейдинг.
65. Довгострокові біржові стратегії. Позиційна торгівля.
66. Перспективи алгоритмічної торгівлі.
67. Формування інвестиційного портфелю.
68. Визначення ефективності біржових інвестицій.
69. Поняття ризиків. Види ризиків на біржовому ринку.
70. Фінансові ризики та їх класифікація.
71. Ринкові ризики. Цінові ризики, як різновид ринкових ризиків.
72. Управління ризиками.
73. Біржові інструменти в управлінні ціновими ризиками.
74. Поняття хеджування. Види хеджування.
75. Довге хеджування та його моделі.
76. Коротке хеджування та особливості його використання.
77. Особливості хеджування ф'ючерсами.
78. Особливості хеджування опціонами.

Тести для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Біржова торгівля виникла еволюційно після:

- а) базару;
- б) ярмарки;
- в) аукціону;
- г) усіх вище вказаних форм оптової торгівлі.

2. Біржова торгівля вперше мала місце на ринку:

- а) валютних курсів;
- б) аграрної продукції;
- в) векселів;
- г) цінних паперів.

3. Яка модель регулювання передбачає поєднання державного та саморегулювання:

- а) європейська;
- б) американська;
- в) змішана;
- г) французька.

4. Чиказька товарна біржа стала місцем запровадження:

13. Будь-яка новина про очікувані погані врожаї впливає на ціну аграрної продукції шляхом:

- а) підвищення цін;
- б) зниження цін;
- в) немає ніякого впливу.

14. Яка з форм оптової торгівлі обслуговує локальний ринок:

- а) базар;
- б) ярмарки;
- в) аукціон;
- г) всі форми оптової торгівлі.

15. Що може призвести до збільшення розміру початкової маржі?

- а) підвищення цінової волатильності;
- б) стабілізація цін;
- в) зростання інвестиційного капіталу;
- г) державне регулювання;

16. До найбільших товарних бірж світу можна віднести:

- а) СМЕ;
- б) Українська фондова біржа;
- в) Нью-Йоркська фондова біржа;
- г) Токійська фондова біржа.

17. Зростання обсягів ВВП і ВНП сприяє:

- а) зниженню інвестицій на біржовому ринку;
- б) зростанню інвестицій на біржовому ринку;
- в) жодна відповідь не є вірною;
- г) не має ніякого впливу.

18. При відкритті ф'ючерсної позиції, відразу на рахунок вносять:

- а) нічого не вносять.
- б) страховку учасника.
- в) початкову маржу.
- г) варіаційну маржу.

19. Довге хеджування використовується з метою мінімізації ризиків, пов'язаних із:

- а) стабілізацією ціни;
- б) падінням ціни;
- в) зростанням ціни;
- г) всі відповіді вірні.

20. Учасник біржових торгів ф'ючерсами проходить щоденний кліринг:

- а) вірно;
- б) частково вірно;
- в) невірно.

21. На світових біржах нині більшість операцій укладаються через:

- а) залову торгівлю;
- б) інтернет-трейдинг;
- г) дилерів.

22. Найвищим органом управління біржі є:

- а) арбітражна комісія;
- б) загальні збори;
- в) наглядова рада;
- г) державна комісія з цінних паперів.

23. Під ліквідністю розуміють здатність:

- а) швидкого відкриття і закриття біржових угод;
- б) закрити кредитні зобов'язання;
- в) інвестувати у товарні активи;
- г) не сплачувати податки.

24. Хеджер – це учасник ринку, який:

- а) забезпечує участь у біржових торгах;
- б) уникає цінових ризиків;
- в) мінімізує цінові ризики;
- г) все вище вказане.

25. Форвард для поставки реальної продукції сьогодні більше використовується:

- а) на позабіржовому ринку;
- б) на біржовому ринку;
- в) на аукціоні;
- г) на ярмарку.

26. Біржі допомагають мінімізувати:

- а) кредитні ризики;
- б) цінові ризики;
- в) боргові ризики.

27. Який вид учасників працює одночасно на спотовому та ф'ючерсному ринках:

- а) трейдер.
- б) спекулянт.
- в) дилер.
- г) хеджер.

28. Різниця між спотовою та ф'ючерсною ціною називається:

- а) пункт;
- б) геп;
- в) розрив;
- г) базис.

29. Який вид контракту є виключно біржовим:

- а) опціон;
- б) ф'ючерс;
- в) спот;
- г) форвард.

30. Біржовий ринок – це:

- а) аукціон;
- б) організований ринок;
- в) форма роздрібною торгівлі;
- г) локальний ринок.

8. Методи навчання

Методами навчання є способи спільної діяльності й спілкування викладача і здобувачів вищої освіти, що забезпечують вироблення позитивної мотивації навчання, оволодіння системою професійних знань, умінь і навичок, формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних сил, культури розумової праці майбутніх фахівців.

Під час навчального процесу використовуються наступні методи навчання:

Залежно від джерела знань: словесні (пояснення, бесіда, дискусія, діалог); наочні (демонстрація, ілюстрація); практичні (рішення задач, ділові ігри).

За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-наочний проблемний виклад; частково-пошуковий та дослідницький методи.

За місцем в навчальній діяльності:

- методи організації й здійснення навчальної діяльності, що поєднують словесні, наочні і практичні методи; репродуктивні й проблемно-пошукові; методи навчальної роботи під керівництвом викладача й методи самостійної роботи здобувачів вищої освіти;

- методи контролю й самоконтролю за навчальною діяльністю: методи усного, письмового контролю; індивідуального й фронтального, тематичного і систематичного контролю.

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти передбачено застосування таких навчальних технологій:

- *робота в малих групах* дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного здобувача вищої освіти в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування;

- *семінари-дискусії* передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів;

- *мозкові атаки* – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити як найбільшу кількість ідей за обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію;

- *кейс-метод* – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу;

- *презентації* – виступи перед аудиторією, що використовуються для подання певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації.

9. Форми контролю

Відповідно до «Положення про екзамен та заліки у здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії в Національному університеті біоресурсів і природокористування України» затвердженого вченою радою НУБіП України 29 травня 2020 року, протокол № 10, видами контролю знань здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Проміжна атестація проводиться після вивчення програмного матеріалу і має визначити рівень знань здобувачів вищої освіти з програмного матеріалу, отриманих під час усіх видів занять і самостійної роботи.

Форми та методи проведення проміжної атестації, засвоєння програмного матеріалу розробляються лектором дисципліни і затверджуються відповідною кафедрою у вигляді тестування, письмової контрольної роботи, колоквіуму, результату експерименту, що можна оцінити чисельно, розрахункової чи розрахунково-графічної роботи тощо.

Засвоєння аспірантом програмного матеріалу вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше, ніж 60 балів за 100-бальною шкалою.

Семестрова атестація проводиться у формах семестрового екзамену або семестрового заліку з конкретної навчальної дисципліни.

Семестровий екзамен (далі – *екзамен*) – це форма підсумкової атестації засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни за семестр.

Семестровий залік (далі – *залік*) – це форма підсумкової атестації, що полягає в оцінці засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних, семінарських або лабораторних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни за семестр.

Диференційований залік – це форма контролю, що дозволяє оцінити виконання та засвоєння аспірантом програми навчальної дисципліни, педагогічної практики.

Аспіранти зобов'язані складати екзамени і заліки відповідно до вимог навчального плану у терміни, передбачені графіком освітнього процесу. Зміст екзаменів і заліків визначається робочими програмами дисциплін.

10. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії в Національному університеті біоресурсів і природокористування України», затвердженого Вченою радою НУБіП України від 29.05.2020 р., протокол №10.

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів):

$$R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$$

Таблиця 1. Співвідношення між рейтингом здобувача вищої освіти і національними оцінками

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	зараховано
60-73	задовільно	зараховано
0-59	незадовільно	незараховано

11. Методичне забезпечення

1. Електронний навчальний курс: Ринок капіталу та організовані товарні ринки для здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=4478>.

12. Рекомендована література

Базова

1. Солодкий М. О., Яворська В.О. Біржовий товарний ринок: навч. посібник. К.: ЦП Компринт, 2016. 482 с.

2. Солодкий М.О. Основи біржової діяльності: навч. посіб. / за ред. М.О. Солодкого. К.: ЦП Компринт, 2017. 450 с.

3. Солодкий М.О. Яворська В.О. Хеджування ф'ючерсами і опціонами: навч. посіб. К.: ЦП Компринт, 2018. 398 с.

4. Солодкий М.О. Яворська В.О. Міжнародні біржові ринки: навч. посіб. К.: ЦП Компринт, 2019. 520 с.

5. Солодкий М.О., Ільчук М.М., Яворська В.О. Аналіз і прогнозування біржового ринку: навч. посіб. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2020. 642 с.

6. Сотник І., Таранюк Л. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: посібник. Суми: Університетська книга, 2018. 572 с.

7. Ільчук М.М., Резнік Н.П. Біржова діяльність і підприємництво: навч. посібник. Біла Церква: Білоцерківдрук, 2018. 318 с.

Допоміжна

1. Базилевич В. Д. Фондовий ринок : підручник: у 2 кн. / за ред.: В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2016. 686 с.

2. Діброва А.Д., Крилов Я.О., Діброва Л.В., Діброва М.А. Регулювання ринку зерна України в умовах глобальних викликів: монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2020 160 с.

3. Міжнародні економічні відносини : підручник / за заг. ред. А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник. Київ : КНТЕУ, 2017. 612 с.

4. Поліщук І.О. Міжнародна інтеграція і глобалізація у світовій політиці. URL:

https://cathedra.io.ua/s1220723/tema_8._mijnarodna_integraciya_i_globalizaciya_u_svitoviy_politici

5. Пилявець В.М., Озима В.В., Заруба В.П. Інфраструктура товарного ринку : навч. посібник. Київ : Аграрна освіта, 2015. 255 с.

6. Регулювання аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції: [монографія] / [Діброва А. Д. та ін.]; за ред. А. Д. Діброви, В.Є. Андрієвського; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Ін-т розвитку аграр. ринків. Київ : Інтердрук, 2014. 572 с.

7. Розвиток торгівлі та проблеми в ланцюгах товаропостачання продовольства в Україні / Ільчук М.М., Панкратова Л.Л. *Економіка АПК*. 2020. № 8 С. 22-33.

8. Солодкий М.О., Яворська В.О., Андронович Т.Ю. Розвиток біржового аграрного ринку: монографія. Київ: ЦП Компрінт, 2014. 341 с.

9. Сутність та основні ознаки процесу глобалізації сучасного світового господарства. URL:

https://pidruchniki.com/1256060753395/ekonomika/globalizatsiya_globalni_problem_i_lyudstva.

10. Стратегічні напрями розвитку сільськогосподарського виробництва України (методичні підходи та розрахунки) / [Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я., Грищенко О. Ю., Волосяк Ю. В.], за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. Київ: ННЦ „ІАЕ”, 2016. 25 с.

11. Фінансове забезпечення розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні: монографія / Кваша С. М. [та ін.] ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : Компрінт, 2018. 233 с.

12. Формування біоекономічного потенціалу сільського господарства України в умовах ризиків кліматичних змін / за ред. А.Д. Діброва; Національний

університет біоресурсів і природокористування України. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. 256 с.

13. Формування індексів та індикаторів сталого розвитку підприємництва в сільському господарстві: теоретико-методичні підходи / Шпикуляк О.Г., Іванченко В.О. // *Економіка АПК*. 2020. № 9. С. 114-123.

14. Anatolii Dibrova, Liubov Pankratova, Iryna Cheban. Simulation of Agricultural Policy Scenarios Using the AGMEMOD Model. ICTERI 2020. Proceedings of the 16th International Conference on ICT in Education, Research and Industrial Applications. Integration, Harmonization and Knowledge Transfer. Volume II: Workshops. Kharkiv, Ukraine, October 06-10, 2020. P.471-486. <http://ceur-ws.org/Vol-2732/20200471.pdf> (база Scopus).

15. Henry C Taylor. Agricultural Economics Publisher: Wentworth Press, 2019, 334 P.

16. Johan Swinnen. The Political Economy of Agricultural and Food Policies (Palgrave Studies in Agricultural Economics and Food Policy). 2018. 276 p.

17. John W. W. Mellor. Agricultural Development and Economic Transformation: Promoting Growth with Poverty Reduction (Palgrave Studies in Agricultural Economics and Food Policy). 2017. 280 p.

18. Kym Anderson. Agricultural Trade, Policy Reforms, and Global Food Security (Palgrave Studies in Agricultural Economics and Food Policy). Publisher: Palgrave Macmillan; 1st ed. 2016 edition. 370 p.

19. Ronald Kay, William Edwards, Patricia Duffy. Loose Leaf for Farm Management 9th Edition Publisher: McGraw-Hill Education; 9 edition, 2019, 496 P.

20. Kozlovskiy S., Baidala V., Tkachuk O., Kozyrskaya T. Management of the sustainable development of the agrarian sector of the regions of Ukraine. Montenegrin Journal of Economics. 2018, Vol.16, No.4, P.169-184.

21. Kozlovskiy S., Grynyuk R., Baidala V., Burdiak V., Bakun Y. Economic Security Management of Ukraine in Conditions of European Integration Montenegrin Journal of Economics. 2019, Vol. 15, No. 3, 137-153.

13. Інформаційні ресурси

1. Законодавство України <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Верховна Рада України www.rada.gov.ua
3. Кабінет Міністрів України www.kmu.gov.ua
4. Міністерство фінансів www.minfin.gov.ua
5. Державна податкова служба України www.tax.gov.ua
6. Державна служба статистики України www.ukrstat.gov.ua
7. Національний інститут стратегічних досліджень www.niss.gov.ua
8. Центр перспективних соціальних досліджень www.cpsr.org.ua
9. Антимонопольний комітет України www.amc.gov.ua
10. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку <https://www.nssmc.gov.ua>
11. Аграрна біржа <https://agrex.gov.ua>
12. Українська біржа <http://www.ux.ua>

13. Українська енергетична біржа <https://www.ueex.com.ua>
14. Українська універсальна біржа <https://sale.uub.com.ua>.